

УДК 364.4:316.464

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.1.20>**Павлов Юрій Валерійович**

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та методології науки
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, 01033, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-8390-785X

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність проблеми. Соціалізація молоді в умовах військового сьогодення України, стала новим процесом формування особистості, розвитку соціальних зв'язків та інтеграції в суспільство. Власне в умовах війни цей процес набув особливої важливості, оскільки студенти, як активна частина суспільства, стикаються з додатковими викликами, що впливають на їхній психологічний стан, освітню діяльність та соціальні зв'язки. Війна призводить до руйнації соціальних структур, втрати стабільності та обмеження можливостей для повноцінного соціального розвитку і, в свою чергу, проблема соціалізації студентської молоді в цих умовах набуває особливої актуальності через необхідність адаптації до нових реалій, враховуючи зміни в освітній системі, наявність обмежень для особистої взаємодії та посилення психологічного тиску.

Метою статті є дослідження особливостей здійснення процесу соціалізації студентської молоді у військовий час та окреслення перспектив її оптимізації у післявоєнний період. **Методологічними засадами дослідження** стали системний підхід для розгляду соціалізації студентської молоді як складного багаторівневого процесу, що включає взаємодію різних соціальних інститутів (сім'я, заклади вищої освіти, соціальні групи) та враховує зовнішні фактори, зокрема війну. Компаративний метод (порівняльний аналіз), що був використаний для порівняння соціалізаційних процесів молоді в умовах війни та в мирний час, допоміг окреслити основні проблеми та виклики, які виникають у нинішніх кризових ситуаціях. Метод логічної будови використовувався у статті для чіткого структурування матеріалу, що дозволив послідовно структурувати проблеми та перспективи соціалізації студентської молоді під час війни.

Результати дослідження. У статті здійснено комплексний системний аналіз особливостей соціалізації студентства в умовах війни. Було виокремлено основні психологічні та соціальні виклики, що впливають на молодь під час військових дій, а також досліджено вплив деформації традиційних соціальних структур на студентське середовище. Особливу увагу приділено аналізу ролі освітніх установ, соціальних проєктів та волонтерської діяльності як інструментів відновлення соціалізації у післявоєнний період. Стаття пропонує нові методологічні підходи до вирішення цих проблем через інтеграцію практик психологічної реабілітації та громадської активності. Також в статті робиться висновок, що соціалізація студентів у післявоєнний період стане складним, але водночас необхідним процесом для відновлення та розвитку суспільства. В свою чергу, післявоєнний період відкриває нові перспективи для відновлення соціалізації через участь у волонтерських проєктах, психологічну підтримку та активну роль освітніх установ у реабілітації молоді.

Ключові слова: процеси соціалізації, освітні заклади, студентська молодь, дистанційне навчання, воєнний стан, соціальна активність, громадські організації.

Вступ. Соціалізація молоді в сучасних реаліях військового сьогодення України є, без перебільшення, процесом формування особистості, розвитку соціальних зв'язків та інтеграції молоді людини в соціум, що здійснюється за складних умов і обставин. Студенти, як активна частина суспільства, стикаються з додатковими викликами, що впливають на їхній психологічний стан, освітню діяльність та соціальні зв'язки. Водночас студентство відіграє надзвичайно важливу роль у майбутній відбудові української держави, тому розвиток стійких соціальних взаємозалежностей та формування нових моделей поведінки у цієї соціальної групи

є необхідними для забезпечення стабільного суспільного розвитку після закінчення війни. Заявлене дослідження дозволяє глибше зрозуміти проблеми, з якими стикаються студенти в умовах війни, та визначити ефективні стратегії їхньої підтримки та інтеграції у поствоєнне суспільство.

Метою статті є дослідження особливостей здійснення процесу соціалізації студентської молоді у військовий час та окреслення перспектив її оптимізації у післявоєнний період.

Завдання дослідження:

- визначити основні психологічні та соціальні проблеми, які впливають на соціалізацію студентів в умовах війни;
- дослідити вплив деформації традиційних соціальних структур на студентське середовище під час військових дій;
- обґрунтувати перспективи оптимізації соціалізаційних процесів у студентській молоді після війни через освітню та виховну діяльність закладів вищої освіти, соціальні проєкти та волонтерську діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження феномену соціалізації в умовах кризи нині достатньо широко представлені в наукових публікаціях, адже такі кризові цивілізаційні фактори, як війна, природні катастрофи або економічні потрясіння часто порушують звичні традиційні процеси соціалізації та, в свою чергу, створюють нові виклики для молоді. Проблема втрати безпекової стабільності, невизначеність перспектив та неможливість планування власного майбутнього, що презентовані в ряді наукових розвідок (М. Кальницька, О. Мельниченко, О. Ілляш та інш.), окреслюють межі розуміння того, як війна може впливати на формування особистості та системи моральних орієнтирів молодих людей.

Особливо цінними є новітні дослідження, присвячені соціалізації саме в умовах військових конфліктів. У працях І. Волосевич, І. Когут, Т. Жерьобкіної, Ю. Назаренко, О. Черьомухіної, Н. Федоренко розглядаються психологічні та соціальні наслідки воєнних дій для молоді, включаючи розвиток посттравматичного стресового розладу, втрату соціальних зв'язків і можливостей для соціальної активності. Автори наголошують на необхідності соціальної підтримки, яка включає освітні та соціальні проєкти, спрямовані на реабілітацію молоді після травматичних подій. В роботах українських вчених щодо соціалізації молоді в умовах війни (О. Ачкасова, О. Полянська, А. Семенов, Д. Бирик, І. Савельчук) особлива увага приділяється психологічному та соціальному стану студентів, які навчаються в умовах воєнного конфлікту. Дослідники відзначають, що військові дії призводять до фрагментації соціальних структур, що негативно впливає на інтеграцію молодих людей в суспільство та формування їхніх соціальних ролей.

Післявоєнні перспективи соціалізації молоді також є предметом актуальних наукових розвідок. Так С. Дембіцький підкреслює важливість соціальних і громадських проєктів для інтеграції молоді в суспільство після завершення військових конфліктів. Зазначається, що соціальна активність, включаючи волонтерські програми та громадські ініціативи, сприяє розвитку соціальної відповідальності та емпатії, що є необхідними для повноцінної соціалізації в посткризовий період. Українські дослідники Ю. Шмаленко, В. Шибанова розглядають роль освітніх установ у реабілітації студентів після війни. Вони наголошують на необхідності впровадження програм психологічної підтримки та соціальних ініціатив, які допоможуть студентам подолати наслідки військових травм та відновити їхню соціальну активність.

Огляд джерел свідчить, що соціалізація студентської молоді в умовах війни є багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Водночас, післявоєнний період відкриває можливості для відновлення соціалізації через освітні та громадські проєкти, які сприяють інтеграції молоді у процеси відновлення суспільних структур та взаємозв'язків.

Результати дослідження. Соціалізація є фундаментальним процесом, який забезпечує інтеграцію індивіда в суспільство, формування його ціннісних орієнтацій, соціальних ролей і поведінкових моделей і особливе значення такий процес має для молоді, яка перебуває на етапі активного розвитку своєї ідентичності та соціальних зв'язків. Однак, у кризових ситуаціях, таких як війна, соціалізація набуває нових характеристик і викликів, які істотно впливають на

її реалізацію та наслідки. В найзагальнішому значенні соціалізація може розумітися як процес засвоєння індивідом норм, цінностей, традицій і соціальних ролей, які є необхідними для його інтеграції в суспільство. Вона охоплює два основні етапи: первинну соціалізацію, що відбувається в дитинстві в межах родини, та вторинну соціалізацію, яка продовжується протягом життя через взаємодію з освітніми, професійними та іншими соціальними інституціями [8, с. 116–118]. Для сучасної молоді соціалізація відіграє вирішальну роль, оскільки саме в цей період формується їхня соціальна ідентичність, громадська активність та професійні інтереси. Війна, в свою чергу, руйнує традиційні соціальні структури, зменшує можливості для молоді вступати в міжособистісні відносини і ставить перед нею нові, іноді екстремальні, завдання. Таким чином соціалізація вже супроводжується нестабільністю та невизначеністю, що викликає потребу в нових формах адаптації та виживання (16).

Під час війни молодь може зіткнутися з руйнуванням усталених норм і цінностей, втратою соціальної підтримки та потребою в самозахисті, що може призводити до розвитку стресу, тривожності, або навіть відчуження від суспільства. В таких умовах соціальні ролі можуть змінюватися, а молоді люди можуть ставати учасниками військових дій, волонтерських рухів чи бути змушеними адаптуватися до нових, незвичних соціальних умов. Крім того, війна істотно впливає на соціальні процеси в суспільстві, змінюючи соціальні структури, комунікаційні канали та механізми взаємодії, вона призводить до фрагментації суспільства, зміни його соціальних і економічних підвалів, а також руйнування традиційних інституцій, які забезпечували стабільність соціалізації. Заклади вищої освіти, сім'я та інші важливі інституції, що підтримують процес соціалізації студентської молоді, можуть зазнати серйозних трансформацій через дезорганізацію в умовах війни.

Війна також змінює соціальні пріоритети суспільства, коли першорядними завданнями стають безпека та виживання, а питання самореалізації, освіти та професійного розвитку часто відходять на другий план. Для молоді це означає не лише необхідність адаптуватися до нових реалій, але й відчувати більшу відповідальність за власну соціальну активність та роль у процесах відновлення суспільства [14, с. 99]. Також можна зазначити, що ще одним наслідком війни є зміна ціннісних орієнтирів студентської молоді – вона стає більш схильною до патріотичних настроїв, взаємодопомоги та солідарності, але водночас може і зазнавати розчарування в соціальних інституціях, якщо ті виявляються неефективними в умовах кризи.

Одним із найсерйозніших викликів для студентської молоді під час війни є психологічний вплив, який може мати як короткострокові, так і довгострокові наслідки. Війна викликає у молоді відчуття небезпеки, тривоги та нестабільності, що призводить до підвищеного рівня психоемоційного стресу. Молоді люди можуть бути свідками насильства, втратити близьких або взагалі бути вимушеними покинути свої домівки, що створює серйозну емоційну та психологічну травму. Одним із ключових проявів психологічного впливу війни є розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР), який може впливати на здатність студентської молоді зосередитися на навчанні, розвивати соціальні зв'язки та адаптуватися до нових обставин. Психологічний стрес викликає ізоляцію, зниження мотивації до навчання та соціальної активності, що значно ускладнює процес соціалізації, прямо впливає не лише на індивідуальний рівень, але й на загальну атмосферу в студентському середовищі, створюючи умови для зниження комунікації та взаємодії між однолітками (15).

Війна також здійснює руйнівний вплив на традиційні соціальні структури, які забезпечують підтримку процесу соціалізації молоді. Сім'я, школа, заклади вищої та професійної освіти, громадські та культурні інституції відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні соціальної поведінки та ціннісних орієнтирів студентів, проте в умовах війни ці інституції можуть зазнавати значних втрат або навіть перестати функціонувати.

Передусім війна призводить до зміни ролі сім'ї. Багато родин опинилися у важких життєвих обставинах через втрату роботи, вимушену міграцію або загибель близьких. Все це значно підвищує емоційну напругу в родинах та зменшує можливості для підтримки молоді в соціальному розвитку. Молоді люди змушені брати на себе додаткові обов'язки в родині, що може

затримувати або спотворювати процес їхньої соціалізації. Війна також негативно впливає на культурно-соціальні зв'язки та взаємодію. Молодь, яка традиційно залучалася до культурних заходів, соціальних організацій та рухів, втрачає можливість брати участь у них через руйнування інфраструктури або небезпеку для власного життя, що поступово обмежує доступ студентів до суспільних активностей, які є важливими для розвитку їхніх громадянських навичок та соціальної відповідальності (10).

Ще однією серйозною проблемою для соціалізації студентів в умовах війни є втрата можливостей для соціальної активності та взаємодії в освітніх установах. Заклади вищої та професійної освіти, які є основним середовищем соціалізації студентів, змушені переходити на дистанційне навчання або припиняти освітній процес через воєнні дії, що очевидно обмежує можливості для повноцінної взаємодії між студентами, спільної діяльності та розвитку комунікативних навичок. Втрата можливості фізичної присутності в освітніх установах веде до ізоляції студентів і зниження їхньої активності в соціальних процесах тощо.

Військові дії часто призводять до фізичного руйнування навчальних закладів, порушення традиційних освітніх процесів та вимушеної міграції студентів і викладачів. Зрозуміло, що в таких умовах дистанційне навчання стає основною формою надання освітніх послуг. Сам перехід на дистанційне навчання має як позитивні, так і негативні аспекти для соціалізації студентів. З одного боку, воно дозволяє забезпечити безперервність освітнього процесу, навіть під час бойових дій, надаючи студентам можливість навчатися незалежно від місця перебування. Однак, з іншого боку, дистанційне навчання обмежує соціальні контакти між студентами та викладачами, що є важливою складовою їхньої соціалізації і студентська молодь дійсно втрачає можливості приймати активну участь у дискусіях, групових проєктах та неформальній взаємодії, які традиційно відбуваються в університетських аудиторіях.

Соціалізація молоді відбувається не лише через навчання, але й через участь у позанавчальних заходах, таких як студентські організації, волонтерські проєкти, культурні заходи та спортивні змагання. Зазначені нами форми діяльності можуть допомогти студентам розвивати лідерські якості, комунікативні навички та відчуття колективізму, що є важливими елементами їхньої соціальної зрілості. На жаль, в нинішніх реаліях дуже часто участь молоді людини в них є проблематичною. В результаті всього цього, студентська молодь опиняється в ситуації, коли традиційні механізми соціальної взаємодії дійсно втрачають свою ефективність [9, с. 83].

Також слід звернути увагу на соціальні мережі та засоби онлайн-комунікації, які стали одними із головних засобів підтримки соціальних зв'язків серед студентів під час війни, але ці формати взаємодії не завжди можуть повноцінно замінити особисту комунікацію, оскільки не забезпечують тієї ж глибини емоційної підтримки та колективної взаємодії, яка виникає у фізичному середовищі. Таким чином, дефіцит можливостей для соціальної активності призводить до відчуття ізоляції серед молоді, що може сприяти розвитку стресу, тривожності та депресії. Молода людина часто залишається сам на сам з обставинами, втрачає розуміння свого місця в світі, позбавлена звичних соціальних і моральних орієнтирів; вона змушена формувати власну картину дійсності, спираючись на особистісні уявлення про мораль, совість, етичність, гуманність тощо. Власне, з точки зору моралі, совість і є основою самоідентифікації, що сприяє розвитку почуття приналежності до соціуму, автономії та самостійності [11, с. 105] вона виникає у процесі життя в малій групі, в сім'ї.

Одним із ключових завдань післявоєнного періоду є розробка ефективних стратегій відновлення соціалізації молоді, яка протягом війни зазнала глибоких змін у своїх соціальних і особистих структурах. Адаптація студентів до нових умов далі має ґрунтуватися на кількох принципових аспектах. По-перше, заклади вищої та професійної освіти мають у післявоєнний період відігравати провідну роль у цьому процесі, забезпечуючи безперебійне функціонування навчальних програм та підтримку студентів, які постраждали від воєнних дій. Освітні програми мають бути орієнтовані на розвиток соціальних навичок, емоційної стійкості та лідерських якостей, що сприятиме формуванню нової генерації активних громадян. По-друге, психологічна підтримка є надзвичайно важливим елементом процесу адаптації, це означає,

що молодь, яка пережила травматичні події війни, потребує систематичної допомоги у подоланні стресу, тривоги та посттравматичних розладів. Психологічна реабілітація допоможе не лише відновити емоційну рівновагу, але й повернутися до нормального процесу соціалізації, що є необхідним для їхнього повноцінного розвитку. По-третє, післявоєнний період створює нові можливості для студентів розвивати свої соціальні та громадянські компетенції. Доцільно забезпечити їм доступ до нових освітніх технологій, які допоможуть адаптуватися до нових умов життя та праці, через напрямки розвитку цифрових навичок, комунікативних компетенцій та здатності до міжкультурної взаємодії [4, с. 15].

Волонтерська діяльність і соціальні проєкти є надзвичайно ефективними інструментами для залучення молоді до процесу відновлення суспільства після війни. Післявоєнні кризи завжди супроводжуються економічними труднощами та соціальними проблемами, які вимагають активної залученості громадськості, зокрема молоді, для їх подолання і саме волонтерство є одним із найефективніших способів соціалізації, який дозволяє молоді брати активну участь у суспільних процесах, водночас сприяючи відновленню країни. Задіяність у соціальних проєктах допомагає студентам розвивати навички колективної роботи, відповідальності та емпатії, що є важливими елементами соціалізації, коли студенти можуть долучатися до проєктів, спрямованих на відновлення інфраструктури, допомоги внутрішньо переміщеним особам, організації освітніх та культурних заходів. Це допомагає не лише вирішувати конкретні соціальні проблеми, але й створювати нові соціальні зв'язки та підтримувати розвиток спільнот [6, с. 111].

Волонтерська діяльність може надавати молоді можливість отримати новий досвід, що може бути корисним для їхнього майбутнього професійного розвитку. Участь у таких проєктах дозволяє студентам проявити свої лідерські та організаторські якості, що сприяє їхній професійній самореалізації в післявоєнний період, що в свою чергу, допомагає формувати у молоді відчуття соціальної відповідальності та патріотизму, що є важливим для подальшого розвитку країни.

Заклади вищої та професійної освіти мають стати основними центрами соціалізації для молоді. Адже вони не лише надають знання, але й сприяють розвитку соціальних навичок, комунікацій, а також формують громадянську свідомість і ціннісні орієнтири. У післявоєнний період роль освітніх закладів стає ще більш важливою, оскільки вони забезпечують основу для відновлення соціальних зв'язків, допомагають студентам адаптуватися до змінених умов життя та сприяють відбудові суспільства. Після війни заклади освіти мають брати на себе відповідальність за створення сприятливих умов для повернення студентів до навчання, що може включати впровадження гнучких навчальних програм, нових цифрових технологій та адаптованих методів навчання. Базовим тут має стати забезпечення доступу до освіти для всіх студентів, передусім тих, хто постраждав від війни, включаючи внутрішньо переміщених осіб, та тих, хто втратив фізичний доступ до навчальних закладів через військові дії.

Освітні інституції також можуть виступати центрами психологічної підтримки та соціальної інтеграції, де студенти матимуть змогу отримати кваліфіковану допомогу від фахівців, індивідуальні консультації з психологами, групову терапію та участь у програмах з розвитку емоційної стійкості. Це допоможе студентам впоратися з наслідками війни, відновити почуття безпеки та почати процес інтеграції в післявоєнне суспільство [1, с. 123], адже очевидно, що студенти, які пережили травматичні події, потребують додаткової уваги для адаптації та відновлення емоційного балансу. Організація групових заходів, тренінгів з розвитку комунікативних навичок, участь у соціальних проєктах та волонтерських ініціативах може допомогти студентам відновити відчуття належності до суспільства та зміцнити соціальні зв'язки. Також має стимулюватися розвиток студентських об'єднань та клубів, які сприятимуть неформальному спілкуванню та обміну досвідом серед молоді. Це має допомогти студентству не лише здобувати професійні знання та компетенції, але й розвивати лідерські якості, відповідальність та здатність до командної роботи – ключові навички для успішної соціалізації в післявоєнному періоді (17).

Насправді саме психологічна допомога має стати засадничим пріоритетом реабілітації студентської молоді після закінчення війни. Психологічний стрес, спричинений військовими діями, втратами та небезпекою, може мати довгострокові наслідки для емоційного стану молоді. Без належної підтримки це може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу, депресії, тривожних станів та інших проблем, які заважають нормальній соціалізації та особистісному розвитку. Новою сферою реабілітації повинно бути надання психологічної допомоги як на індивідуальному, так і на груповому рівні. Психологічна підтримка має включати програми зі зниження рівня стресу, подолання травматичних переживань та відновлення мотивації до навчання й соціальної активності. Крім того, різноманітні соціальні мережі підтримки, такі як групи самопомогі та волонтерські ініціативи, можуть значно допомогти в процесі психологічної реабілітації. Студенти, які отримують можливість взаємодіяти з однолітками, що пережили подібні травматичні події, знайдуть підтримку та розуміння у спільному досвіді, що має допомогти їм краще справлятися з викликами та поступово відновлювати особистісну емоційну стабільність.

Висновки. У ході дослідження було виявлено ключові психологічні та соціальні проблеми, що впливають на соціалізацію студентської молоді під час війни, а також окреслено можливості відновлення процесу соціалізації у післявоєнний період. Визначено, що військові дії створюють значні психологічні проблеми для студентів, зокрема розвиток посттравматичного стресового розладу, підвищений рівень тривожності та депресії. Ці стани негативно впливають на здатність студентів брати участь у соціальній взаємодії, знижують мотивацію до навчання і соціальної активності, що, зі свого боку, ускладнює процес соціалізації. Соціальна ізоляція, спричинена вимушеною міграцією або дистанційним навчанням в умовах воєнного стану, обмежує можливості студентів для комунікації та розвитку соціальних навичок. Відсутність стабільного соціального середовища, в якому молодь могла б взаємодіяти, заважає повноцінному формуванню їхньої соціальної ідентичності.

Традиційні соціальні інститути, такі як сім'я, освітні заклади та громадські організації, зазнають значних втрат під час війни. Руйнування цих структур обмежує соціальну підтримку молоді та спотворює процес соціалізації. Зокрема, сім'ї часто змушені переїжджати чи переживають значні економічні труднощі, що призводить до зниження їхньої підтримувальної функції. Заклади освіти, які зазвичай відіграють важливу роль у соціалізації студентів, в умовах війни змушені переходити на дистанційне навчання або тимчасово припиняти свою роботу. Це створює бар'єри для особистої взаємодії студентів з викладачами та однолітками, що ускладнює процес формування соціальних навичок і стосунків.

Післявоєнний період відкриватиме нові можливості для активного відновлення процесу соціалізації через залучення освітніх установ. Заклади вищої та професійної освіти повинні стати центрами соціальної реабілітації студентів, сприяти їхній адаптації до нових умов, а також стимулювати розвиток соціальних зв'язків через групові проекти та студентські ініціативи. Соціальні заходи та волонтерська діяльність стануть важливими інструментами для відновлення соціальної активності студентів. Участь у відбудові суспільства після війни сприятиме розвитку лідерських якостей, відповідальності та солідарності серед молоді, що дозволить молоді долучитися до процесів відновлення країни, розвиваючи їхні громадянські компетенції та соціальну свідомість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ачкасова О., Полянська А., Семенов А. Проблеми соціальної безпеки молоді в Україні в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання. Економіка та суспільство. 2023. № (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-71>.
2. Бирик Д., Савельчук І. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. Social Work and Education. 2023. Vol. 10. No. 1. pp. 7-16. DOI: 10.25128/2520-6230.23.1.1
3. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Вплив війни на молодь України. Київ, 2023. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/>

4. Молодь про війну в Україні: висвітлення позицій молоді щодо реконструкції та відновлення України. <https://surl.li/kmuhtv>
5. Кальницька М. А. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 16. С. 558–569. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/118.pdf>
6. Пеша І., Андриученко Т. Збереженні психічного здоров'я молоді в умовах повномасштабної війни. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/291876>.
7. Предко В. В. Складна життєва ситуація як провідна умова формування життєстійкості особистості. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2021. № 1. С. 74–99. <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2021-54-1-74-99>.
8. Савельчук І. Соціальні очікування молоді: від теоретичного осмислення до практичного застосування у воєнний та післявоєнний період. Social Work and Education. 2022. №9(1) с. 113–121. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.9>
9. Садова М. Робота над постановкою цілей та життєвих стратегій обдарованих юнаків та дівчат. Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: тези доповідей Всеукраїнських психологопедагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ, 2022. С. 85.
10. Сотнікова Ю. В., Агавердієва Х.Ф. Психологічні аспекти соціальної безпеки в Україні. Економіка розвитку. 2019. Т.18. Вип. 2. С.41-48. URL: <https://surl.li/bsdwpq>
11. Турчин М. Я. Моральна самооцінка як основа самосвідомості та самоідентичності особистості. Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Філософія. 2013. Вип. 13. С. 101-105. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2013_13_21
12. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д.соц.н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
13. Черьомухіна О.К., Федоренко Н.І. Молодь України в умовах повномасштабної війни: психологічний стан та життєві стратегії. Габітус. Випуск 57. 2024. С. 322-326. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.57.55>.
14. Шмаленко Ю. І., Шибанова В.В. Вплив європейських цінностей на українську молодь в умовах війни. Інформаційні технології в освіті та науці : Зб. наук. праць. Вип. 13. Мелітополь-Запоріжжя : ФОП Однорог Т.В., 2023. С. 97-100.
15. Ivashchenko-Stadnik K. The Social Challenge of Internal Displacement in Ukraine: The Host Community's erspective. In A. Pikulicka-Wilczewska and G. Uehling. (Eds) Migration and the Ukraine Crisis: A Two-Country Perspective. Bristol: E-International Relations. 2017. pp. 25-48.
16. Larsen C. A. The Rise and Fall of Social Cohesion. The Construction and De-construction of Social Trust in the USA, UK, Sweden and Denmark. Oxford: Oxford University Press. 2013. 29 p.
17. Shelukhin M., Kupriichuk V., Kyrylko N., Makedon V., Chupryna N. Entrepreneurship Education with the Use of a Cloud-Oriented Educational Environment. International Journal of Entrepreneurship. 2021. Volume 25. Issue 6. URL: <https://surli.cc/zejqwz>

REFERENCES

1. Achkasova, O., Polyanska, A., & Semyonov, A. (2023). Problemy sotsial'noyi bezpeky molodi v Ukraini v umovakh voyennoho stanu ta shlyakhy yikh podolannya [Problems of social security of the youth in ukraine under the conditions of marital state and ways to overcome them]. Economy and Society, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-71> [in Ukrainian].
2. Bybyk, D., Savel'chuk, I. (2023). Sotsial'na z'hurtovanist' molodi v Ukraini v umovakh voyennoho stanu [Social cohesion of youth in Ukraine under martial law]. Social Work and Education, Vol. 10, No. 1, 7-16. DOI: 10.25128/2520-6230.23.1.1 [in Ukrainian].
3. Volosevych, I., Kohut, I., Zherobkina, T., Nazarenko, Yu. (2023). Vplyv viiny na molod Ukrainy [The impact of the war on the youth of Ukraine]. Kyiv. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vplyv-vijni-na-molod-v-ukrayini/> [in Ukrainian].
4. Molod' pro viynu v Ukraini: vysvitlennya pozytsiy molodi shchodo rekonstruktsiyi ta vidnovlennya Ukrainy [Youth about the war in Ukraine: highlighting the positions of youth regarding the reconstruction and restoration of Ukraine]. 2023. Plan International. URL: <https://surl.li/kmuhtv> [in Ukrainian].
5. Kalnytska, M. A. (2017). Sotsialna bezpeka: poniattia ta rivni doslidzhennia [Social security: concepts and levels of research]. Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies, vol. 16, 558–569. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/118.pdf> [in Ukrainian].

6. Pesha, I., Andriuchenko, T. (2023). Zberezhenni psykhnichnoho zdorov"ya molodi v umovakh povnomasshtabnoyi viyny [Preserving the mental health of youth in conditions of full-scale war]. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/291876> [in Ukrainian].
7. Predko, V. V. (2021). Skladna zhyttieva sytuatsiia yak providna umova formuvannia zhyttiistiikosti osobystosti [Difficult life situation as a leading condition for the formation of personality resilience]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii*, 1, 74–99. <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2021-54-1-74-99> [in Ukrainian].
8. Savel'chuk, I. (2022). Sotsial'ni ochikuvannya molodi: vid teoretychnoho osmyslennya do praktychnoho zastosuvannya u voyennyy ta pislyavoyennyy period [Social expectations of youth: from theoretical understanding to practical application in the war and post-war period]. *Social Work and Education*, 9(1), 113–121. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.9> [in Ukrainian].
9. Sadova, M. (2022). Robota nad postanovkoiu tsilei ta zhyttievych stratehii obdarovanykh yunakiv ta divchat [Work on setting goals and life strategies for gifted boys and girls]. *Proforientatsiia: stan i perspektyvy rozvytku: Proceedings of All-Ukrainian psychological and pedagogical readings dedicated to the memory of Dr. Sc., Prof. B. O. Fedoryshyn*. (p. 85). Kyiv [in Ukrainian].
10. Sotnikova Yu. V., Ahaverdiieva Kh.F. *Psykholohichni aspekty sotsialnoi bezpeky v Ukraini. Ekonomika rozvytku*. 2019. T.18. Vyp. 2. S.41-48. URL: <https://surl.li/bsdwpq>
11. Turchyn M. Ya. Moralna samoostinka yak osnova samosvidomosti ta samoidentychnosti osobystosti. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Ser.: *Filosofia*. 2013. Vyp. 13. S. 101-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2013_13_21 [in Ukrainian].
12. Dembitskyi, S., Zlobina, O., Kostenko, N. (2022). *Ukrainske suspilstvo v umovakh viiny: monohrafiia [Ukrainian society in the conditions of war: collective monograph]* / In d. filos. n. Ye. Holovakhy, d. sots. n. S. Makeieva (Eds). Kyiv: Instytut sotsiologhii NAN Ukrainy. 410 p. [in Ukrainian].
13. Cher'omukhina, O.K., Fedorenko, N.I. (2024). Molod' Ukrayiny v umovakh povnomasshtabnoyi viyny: psykholohichnyy stan ta zhyttyevi stratehiyi [Youth of Ukraine in conditions of full-scale war: psychological state and life strategies]. *Habitus*. Vol. 57, 322-326. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.57.55> [in Ukrainian].
14. Shmalenko, YU. I., Shybanova, V.V. (2023). Vplyv yevropeys'kykh tsinnostey na ukrayins'ku molod' v umovakh viyny [The influence of European values on Ukrainian youth in the conditions of war]. *Informatsiyni tekhnolohiyi v osviti ta nautsi: Zb. nauk. prats'*. Vyp. 13, Melitopol'-Zaporizhzhya: FOP Odnoroh T.V., 97-100 [in Ukrainian].
15. Ivashchenko-Stadnik, K. (2017). The Social Challenge of Internal Displacement in Ukraine: The Host Community's erspective. In A. Pikulicka-Wilczewska and G. Uehling. (Eds) *Migration and the Ukraine Crisis: A Two-Country Perspective*. Bristol: E-International Relations, 25-48 [in English].
16. Larsen, C. A. (2013). *The Rise and Fall of Social Cohesion. The Construction and De-construction of Social Trust in the USA, UK, Sweden and Denmark*. Oxford: Oxford University Press [in English].
17. Shelukhin, M., Kupriichuk, V., Kyrylko, N., Makedon, V., Chupryna, N. (2021). *Entrepreneurship Education with the Use of a Cloud-Oriented Educational Environment*. *International Journal of Entrepreneurship*. Volume 25, Issue 6. Retrieved from: <https://www.abacademies.org/articles/entrepreneurship-education-with-the-use-of-a-cloudoriented-educational-environment-11980.html> [in English].

Pavlov Yurii Valeriiovych

Candidate of Science in Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Philosophy and Methodology of Science
Taras Shevchenko National University of Kyiv
60, Volodymyrska str., 01033, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8390-785X

FEATURES OF SOCIALIZATION OF STUDENT YOUTH IN THE CONDITIONS OF WAR: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

The relevance of the problem. *The socialisation of young people in the context of Ukraine's military situation has become a new process of personality formation, development of social ties and integration into society. In fact, in times of war, this process has become especially important, as students, as an active part of society, face additional challenges that affect their psychological state, educational activities and social connections. The war leads to the destruction of social structures, loss of stability and limited opportunities for full social development, and, in turn, the problem of socialisation of students in these conditions becomes particularly relevant due to the need to adapt to new realities, taking into account changes in the educational system, restrictions on personal interaction and increased psychological pressure.*

The purpose of the article is to study the peculiarities of the process of socialisation of student youth in wartime and to outline the prospects for its optimisation in the post-war period. ***The methodological basis of the study*** was a systematic approach to consider the socialisation of student youth as a complex multilevel process that includes the interaction of various social institutions (family, higher education institutions, social groups) and takes into account external factors, including war. The comparative method (comparative analysis) used to compare the socialisation processes of young people in wartime and peacetime helped to identify the main problems and challenges that arise in the current crisis situation. The method of logical structure was used in the article to clearly structure the material, which allowed to consistently structure the problems and prospects of socialisation of student youth during the war.

Conclusions. *The article provides a comprehensive systematic analysis of the peculiarities of student socialisation in wartime. The main psychological and social challenges affecting young people during military operations were identified, and the impact of deformation of traditional social structures on the student environment was studied. Particular attention is paid to the analysis of the role of educational institutions, social projects, and volunteering as tools for restoring socialisation in the post-war period. The article proposes new methodological approaches to solving these problems through the integration of psychological rehabilitation and civic engagement practices. The article also concludes that the socialisation of students in the post-war period will be a complex, but at the same time necessary process for the restoration and development of society. In turn, the post-war period opens up new prospects for the restoration of socialisation through participation in volunteer projects, psychological support and the active role of educational institutions in the rehabilitation of young people.*

Key words: *processes of socialisation, educational institutions, student youth, distance learning, martial law, social activity, public organizations.*